

Kratom (*Mitragyna speciosa*) u dětí a dospívajících (ZŠ/SŠ): zdravotnický přehled pro školu

prim. MUDr. Miroslava Mašláňová & Mgr. Kateřina Kloučková

Co je kratom

- Kratom je rostlinný produkt z listů *Mitragyna speciosa* (jihovýchodní Asie).
- Nejčastější formy v praxi:
 - prášek (do nápojů/jídla),
 - kapsle/tablety,
 - extrakty (koncentrované formy; vyšší riziko předávkování),
 - čaje.
- Účinné látky (alkaloidy): hlavně mitragynin a 7-hydroxymitragynin.
- Působení je komplexní; při nižších dávkách v začátcích užívání stimulační, při nárustu tolerance a přechodu na vyšší dávky působí jako opioidy (opiooid-like)

Pro školu: kratom se často prezentuje jako „přírodní“ a tím „bezpečný“, ale může vyvolat intoxikaci i závislost.

Uváděná „pozitiva“ (motivace užívání)

Dospívající často uvádějí tyto motivy (nejedná se o doporučení, ale o subjektivně vnímané „benefity“):

- zvýšení energie, bdělosti, motivace (častěji při nižších dávkách),
- zlepšení nálady, snížení stresu/úzkosti (subjektivně),
- analgetický efekt (tlumení bolesti) a „uvolnění“ (častěji při vyšších dávkách).
- U části uživatelů snaha o samoléčbu (nespavost, úzkost, ADHD symptomy, bolesti) nebo nahrazení jiných látek.

Zdravotnický komentář: účinky jsou individuální a dávkově závislé; „pozitiva“ často přecházejí do nežádoucích účinků s rostoucí dávkou a frekvencí.

www.iprev.cz

Klinika adiktologie

1. LF UK a VFN v PRAZE

Interaktivní platforma
podpory duševního zdraví
a prevence rizikového chování

Úřad vlády
České republiky

MS
MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Akutní nežádoucí účinky a intoxikace (co může škola vidět)

Častější akutní nežádoucí účinky:

- Nevolnost, zvracení, zácpa, bolesti břicha, nechutenství,
- závratě, ospalost nebo naopak neklid, bolesti hlavy, třes,
- úzkost, podrážděnost, agitovanost, panická reakce,
- bušení srdce, kolísání tlaku, pocení.

Závažnější projevy (vyšší dávky/extrakty, kombinace)

- Výrazná somnolence (spavost) až útlum, porucha koordinace,
- zmatenost, delirantní stav,
- křeče (vzácněji, ale popisované),
- poruchy srdečního rytmu (vzácněji),
- příznaky dehydratace po opakovaném zvracení.

Pozn.: u kratomu je v reálné praxi riziko závažného stavu často spojeno s kombinacemi (alkohol, benzodiazepiny, opioidy, stimulanty) nebo s koncentrovanými extrakty.

Závislostní potenciál a abstinenční syndrom

Riziko rozvoje závislosti

- Kratom může vyvolat psychickou i fyzickou závislost, zejména při:
 - denním užívání,
 - postupném zvyšování dávky (tolerance),
 - užívání extraktů.
- Typické znaky: craving (bažení), ztráta kontroly, pokračování navzdory škodám, ranní dávky, „dávkování“ během dne.

Abstinenční příznaky (po omezení/vysazení)

- Podrážděnost, úzkost, dysforie (pocit nepohody),
- nespavost, neklid, „vnitřní napětí“,
- bolesti svalů/kloubů, zimnice/pocení,
- příznaky podobné chřipce-rýma/slzení, zívání (flu-like syndrome),
- průjem nebo potíže trávicího traktu (variabilně),
- výrazná únava, porucha koncentrace.

Ve škole se mohou projevit jako náhlé zhoršení prospěchu, konflikty, somatizace.

Dlouhodobá zdravotní rizika (přehled)

Důkazy jsou méně robustní než u alkoholu/opiatů, ale klinické zprávy a toxikologie popisují:

Somatická rizika

- GIT obtíže: chronická zácpa, trávicí potíže, nechutenství, hubnutí.
- Spánek: poruchy spánku (nespavost, přerušovaný spánek), denní únava.
- Játra: popsány případy lékově/toxicky navozeného poškození jater – cholestatický či smíšený obraz (porucha funkce jater, porucha odtoku žluči) – vzácné, ale klinicky významné.
- KVS: chronická tachykardie/palpity u části uživatelů; riziko se zvyšuje kombinacemi.
- Hormonální/sexualita: u části uživatelů pokles libida, menstruační nepravidelnosti (data jsou omezená).
- Kůže: u dlouhodobých vysokých dávek popisována hyperpigmentace (ne časté, ale uváděné v kazuistikách).

Psychická rizika

- Zhoršení úzkostných a depresivních stavů u části uživatelů,
- riziko dekompenzace u zranitelných, citlivějších jedinců (agitovanost, paranoidita; vzácněji psychotické příznaky),
- posilování vyhybavého zvládání stresu (sebededikace).

Sociální/školní dopady

kolísání výkonu (stimulace vs. útlum), absence,
finanční náklady, riziko sdílení/obchodu ve škole,
vyšší pravděpodobnost kombinací s dalšími látkami.

Interakce a kombinace (nejdůležitější riziková část)

Vysoce rizikové kombinace:

- alkohol → vyšší útlum, zvracení, rizikové chování;
- benzodiazepiny / sedativa / Z-hypnotika (k léčbě nespavosti) → útlum CNS, riziko respiračního útlumu (zejména u vyšších dávek/extraktů);
- opioidy → aditivní útlum, vyšší riziko předávkování;
- stimulancia (amfetaminy, kokain, vysoké dávky kofeinu) → tachykardie, úzkost, arytmie, přehřátí;
- jiné psychoaktivní látky (THC, syntetické kanabinoidy apod.) → nepředvídatelnost stavu.

Lékové interakce: kratom může ovlivňovat jaterní enzymy (CYP) → potenciálně mění hladiny některých léků – prakticky relevantní zejména u polypragmatie (užívání většího množství léků); u adolescentů méně časté, ale možné.

Specifika rizika u dospívajících

- Vyšší zranitelnost k rozvoji návykového chování,
- častější impulzivní dávkování a sdílení,
- riziko užívání jako „pomoci při učení“ nebo „na úzkost“ bez léčby příčiny,
- kombinace s kofeinem/energetickými nápoji je v této věkové skupině častá.

Orientační rozpoznání ve škole (nespecifické)

- Prášek/kapsle, „zelený“ jemný prášek, sáčky; někdy označení „kratom“, „Mitragyna“, barvy/odrůdy (green/white/red).
- Fyzicky: nevolnost, opakované zvracení, zácpa, ospalost nebo naopak neklid, pocení, třes, palpitace.
- Psychicky: výkyvy nálady, úzkost, podrážděnost; při abstinenci nespavost a „rozladěnost“.

Akutní postup ve škole (zdravotnické minimum)

Indikace k urgentnímu řešení / volání 155/112:

- Porucha vědomí, výrazná somnolence (spavost), nereagování, křeče,
- výrazná dušnost, zpomalené nebo nepravidelné dýchání,
- opakované nezvladatelné zvracení, známky dehydratace, kolaps,
- silná bolest na hrudi, výrazná tachykardie/arytmie,
- těžká agitovanost, zmatenost, riziko sebepoškození.

Základní postup:

- Dohled, klidné prostředí, neponechat o samotě,
- zhodnotit vědomí a dýchání; při zvracení prevence aspirace (poloha na boku),
- kontaktovat zákonného zástupce dle interních pravidel; u závažných příznaků vždy ZZS.

Krátká „medicínská“ rekapitulace

- IQOS je zahříváný tabák: tabák se nespaluje, ale vzniká aerosol s nikotinem a toxickými látkami.
- Pro dospívající je klíčové riziko rychlého vzniku závislosti na nikotinu a častého „skrytého“ užívání.
- Akutní účinky: nevolnost, závratě, bušení srdce, podráždění dýchacích cest; při vysoké expozici možná nikotinová intoxikace.
- Dlouhodobá rizika HTP nejsou nulová; data jsou omezenější než u cigaret, bezpečnost nelze garantovat.
- Nejvyšší riziko v praxi je duální užívání a kombinace s dalšími nikotinovými produkty.